

Vikten av tandvårdsundersökning

Seminarium - Hälsa för barn och unga
som är placerade 2024 08 23

Vad vet vi om placerade barn och ungas munhälsa?

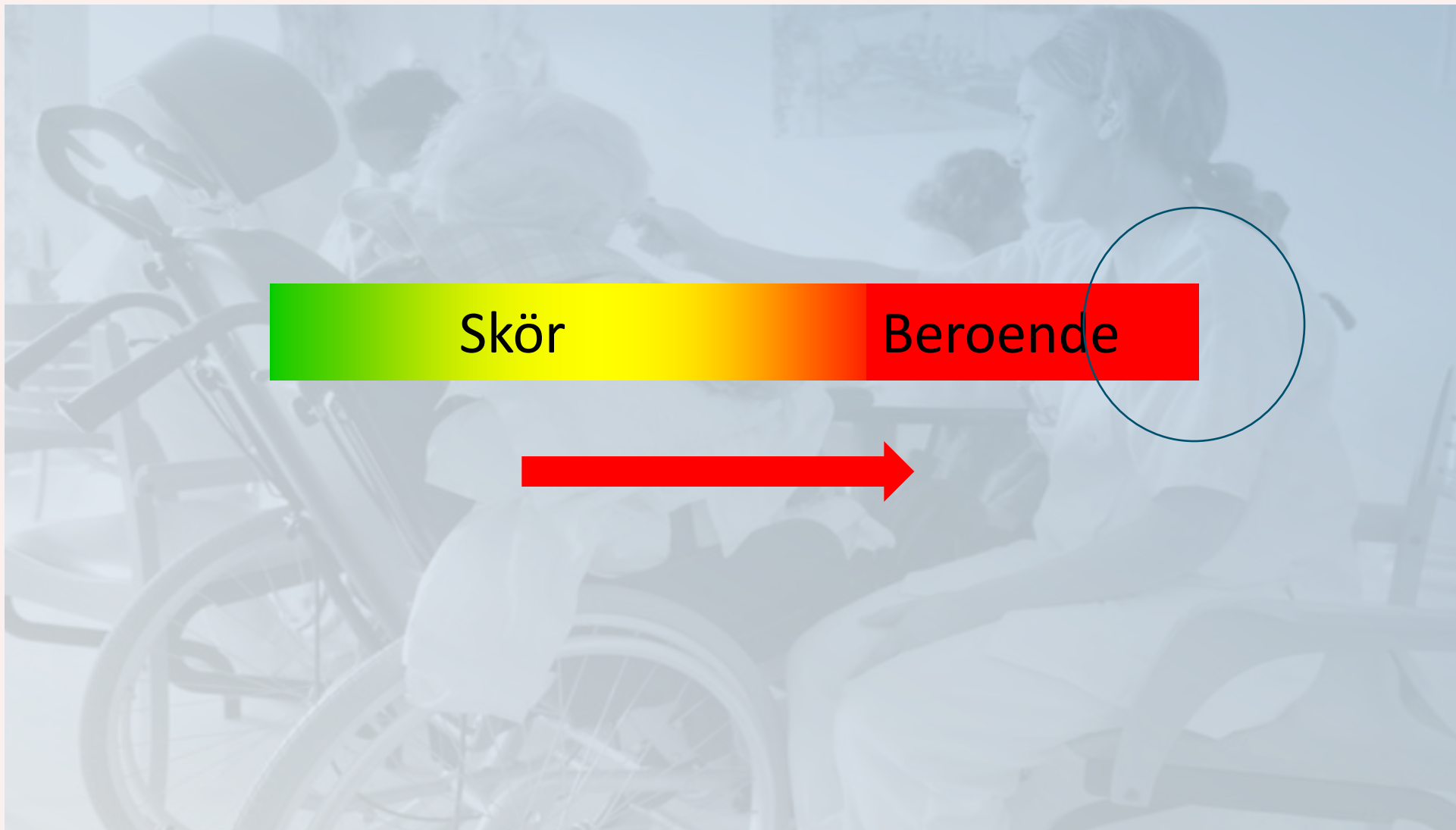
Gunnar Henning, Hälsoodontologiska enheten
Folktandvården Västra Götaland

Etikommittén, Sveriges Tandläkarförbund

Hälsan samvarierar för barn och unga i samhällsvård

- Sociala och ekonomiska faktorer, upplevd hälsa.....
- En grupp som löper risk för sämre hälsa
- En grupp som kan ha ett stort behov av stöd, hjälp och behandling
- En grupp med störst behov som också löper störst risk för att falla igenom
- Samverka för att stötta upp för att de som har störst behov ska ha möjlighet att uppnå god hälsa

Skör

Beroende

Tidigare undersökningar om munhälsan hos placerade barn

- Få men samstämmiga studier pekar på att placerade barn har sämre munhälsa än andra barn

Historik

2013

Sociala skillnader i tandhälsa – Underlagsrapport till Barns och ungas hälsa, vård och omsorg 2013; Socialstyrelsen

2015

Nationell kartläggning – Läkareundersökning inför placering av barn och unga; Sveriges kommuner och regioner

Utsatta barns hälsa – Resultat av en undersökning av fysisk och psykisk hälsa hos barn vars behov utreds av socialtjänsten; Socialstyrelsen

2016

Proposition 2016/17:59, Trygg och säker vård för barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet

Tandhälsa bland unga vuxna som varit placerade; Socialstyrelsen

2017

Lag (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet

Nationell kartläggning om hälsoundersökningar av barn och unga inför placering; Sveriges kommuner och regioner

2018

Organisatoriska modeller för att barn och unga i familjehem och på institution ska få hälsa- och sjukvård och tandvård. En systematisk litteraturöversikt och utvärdering av etiska, sociala och juridiska aspekter; Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

2019

Förstudie – hälsoundersökningar för asylsökande barn och unga som placeras; Socialstyrelsen

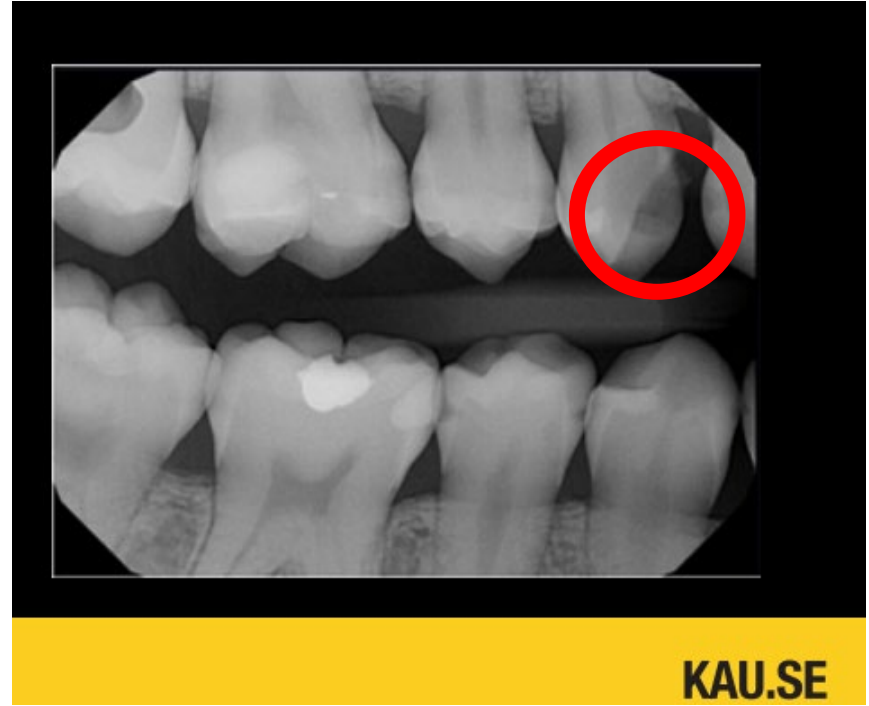
2020

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2019:119) om hälsoundersökningar av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet trädde i kraft den 1 januari 2020

Snuslesion grad 3 av 4 på Axell-skalan. Foto professor Tony Axell.

FOLKTANDVÅRDEN

Andel kariesfria 6–8-åringar

Korttidsplacerade barn

Långtidsplacerade barn

Ej placerade barn

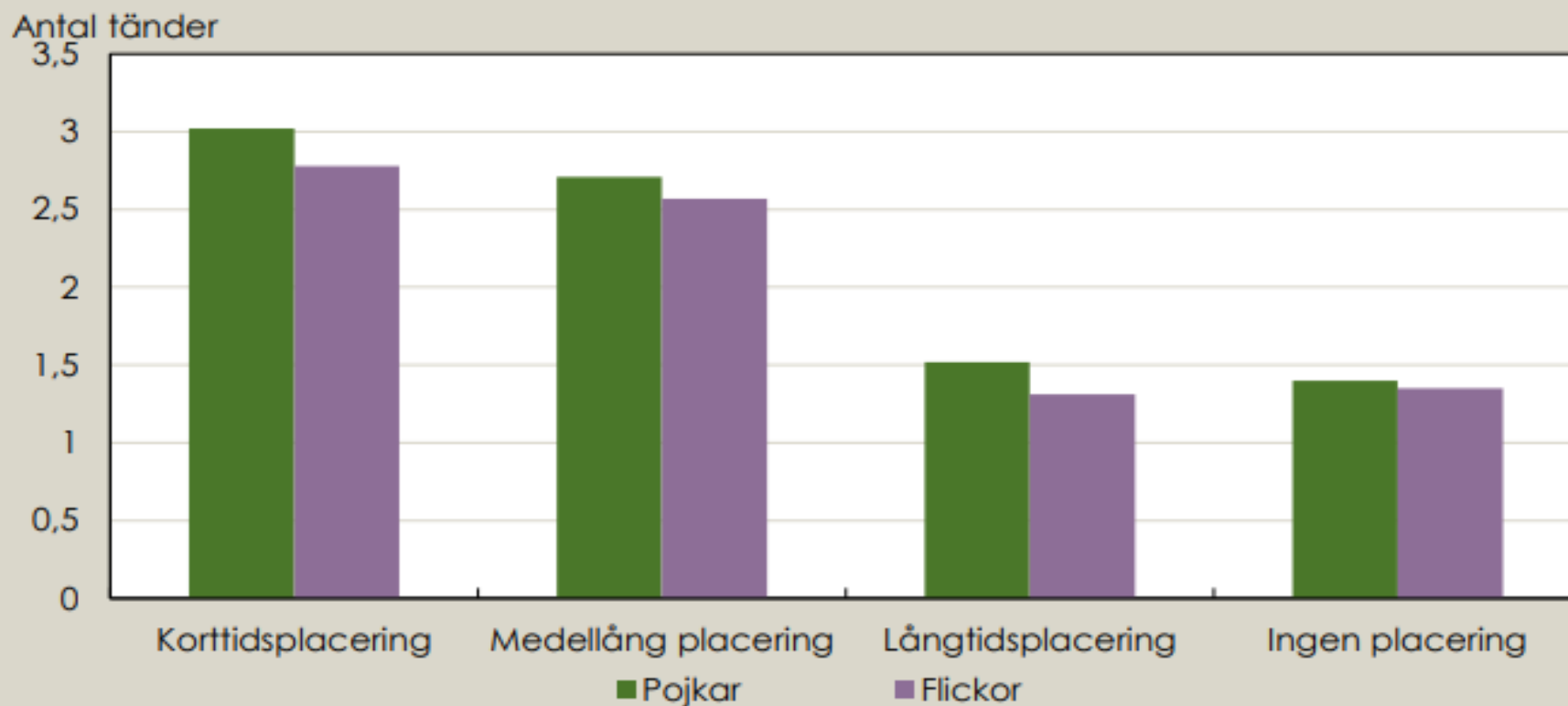

■ Pojkar ■ Flickor

Källa: Socialstyrelsens register över insatser för barn och unga,
Svenskt kvalitetsregister för karies och parodontit

Figur 8. Antal kariesskadade tänder* hos 6–8-åringar, efter placeringslängd och kön

Avser barn 6–8 år under perioden 2010–2015 som finns registrerade med basundersökning i SKaPa mellan år 2010–2018

* Avser mjölk tänder (dft) och permanenta tänder (DFT)

Källa: Socialstyrelsens register över insatser till barn och unga, Svenskt kvalitetsregister för karies och parodontit

Antal skadade tänder hos 16-åringar

I anslutning till placeringstillfället

Placerade barn

Ej placerade barn

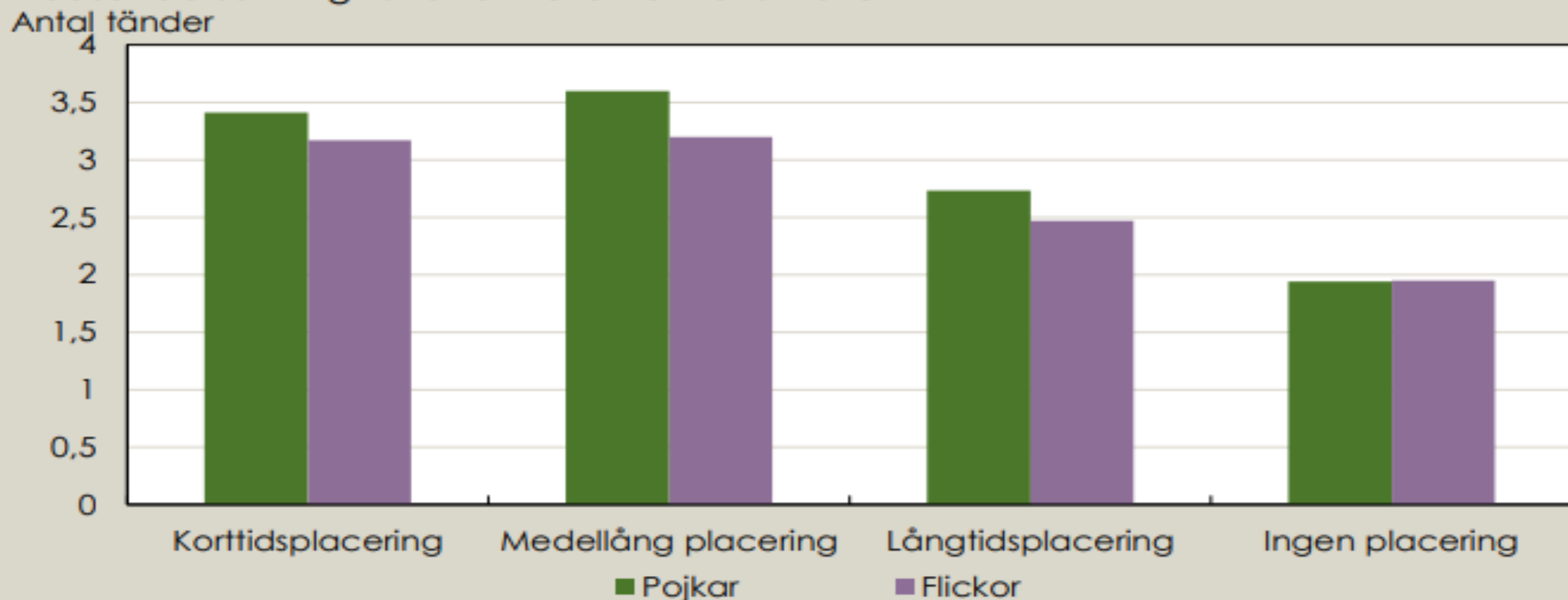

■ Pojkar ■ Flickor

Källa: Socialstyrelsens register över insatser för barn och unga,
Svenskt kvalitetsregister för karies och parodontit

Figur 12. Antal kariesskadade tänder* bland 15–17-åringar efter placeringslängd och kön

Avser barn 15–17 år under perioden 2010–2015 som finns registrerade med basundersökning i SKaPa mellan år 2010–2018

*Avser permanenta tänder (DFT)

Källa: Socialstyrelsens register över insatser till barn och unga, Svenskt kvalitetsregister för karies och parodontit

Table 2. Prevalence of oral health diseases. Differences between boys and girls.

	Boys % (n=68)	Girls % (n=39)	Total % (n=107)
No caries	8.8	7.7	8.4
Initial caries	88.2	89.7	88.8
Manifest caries	66.2	66.7	66.4
Restoration (1/0)	61.8	56.4	59.8
Dental plaque $\geq 30\%$ ^{a)}	61.2	59.0	60.4
Pocket depth > 4 mm ^{b)}	47.7***	11.1	34.7
Bleeding on Probing (1/0) ^{c)}	98.5	100.0	99.0
Erosion (1/0) ^{d)}	70.6	78.9	73.6
Attrition (1/0) ^{e)}	32.8	23.7	29.5
Saliva pH < 7 ^{f)}	10.9	36.1**	20.0
Swedish Snus lesions	58.8***	25.6	46.7

Note. ** p< .01; ***p< .001; + tendency

^{a)} n=106(67/39). 1 boy was not examined due to ethical considerations. ^{b)} n=101(65/36). 3 boys and 3 girls were not examined due to ethical considerations (risk of unnecessary pain). ^{c)} n=102(65/38). 3 boys and 1 girl were not examined due to ethical considerations (risk of unnecessary pain). ^{d)} n=106(68/38). 1 girl was not examined due to ethical considerations (risk of unnecessary pain). ^{e)} n=105(67/38). 1 girl and 1 boy were not examined due to ethical considerations (risk of unnecessary pain). ^{f)} n=100(64/36). 3 girls and 4 boys were not able to perform the test.

MUNHÄLSA OCH TANDVÅRD HOS UNGA PERSONER VID SÄRSKILDA UNGDOMSHEM

Ulrika Lindmark, docent i oral hälsovetenskap, Karlstads Universitet och Jönköping University

Helén Isaksson, odont. dr, Övertandläkare barntandvård, Region Jönköpings län m fl

STUDIEINGÅNG

- Fungerar vårdkedjan?
- Kan tandvården komma till institutionerna istället för tvärtom?
- Hur ser barnens munhälsostatus ut?
- Hur uppfattar barnen själva sin munhälsa?
- Vad har barnen för erfarenheter av samhällets ansvar för deras munhälsa?

SLUTSATS

Placerade barn...

- ...har stort behandlingsbehov av kariesskador och är betydligt större än andra barn i motsvarande ålder
- ...har stort behandlings av parodontal sjukdom
- ...har behov av regelbunden munhälsoundersökning genomförd av tandvården
- ...behöver fångas upp tidigt avseende hälsofrämjande och förebyggande insatser avseende kariessjukdom och parodontit
- ... behöver preventivt stöd från personal med sin munhälsa som en del i den allmänna hälsan

Det finns behov av...

- ...tydligare strukturer för samverkan mellan tandvården och socialtjänst

”Placerade barn har sämre tandhälsa”

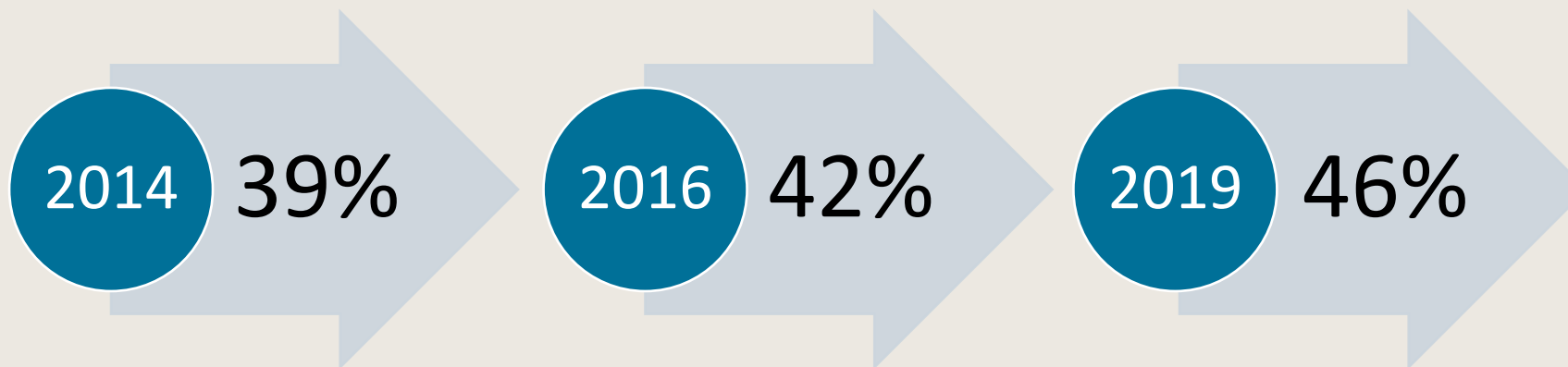
- Tita Kirkinen
Klinikchef, övertandläkare pedodonti, Odont dr, Studierektor ST-tandläkare
- Gunilla Klingberg
Professor i barn- och ungdomstandvård, rektorsråd, Odontologiska fakulteten,
Malmö universitet

11 DEC 2023

Resultat i sammanfattning

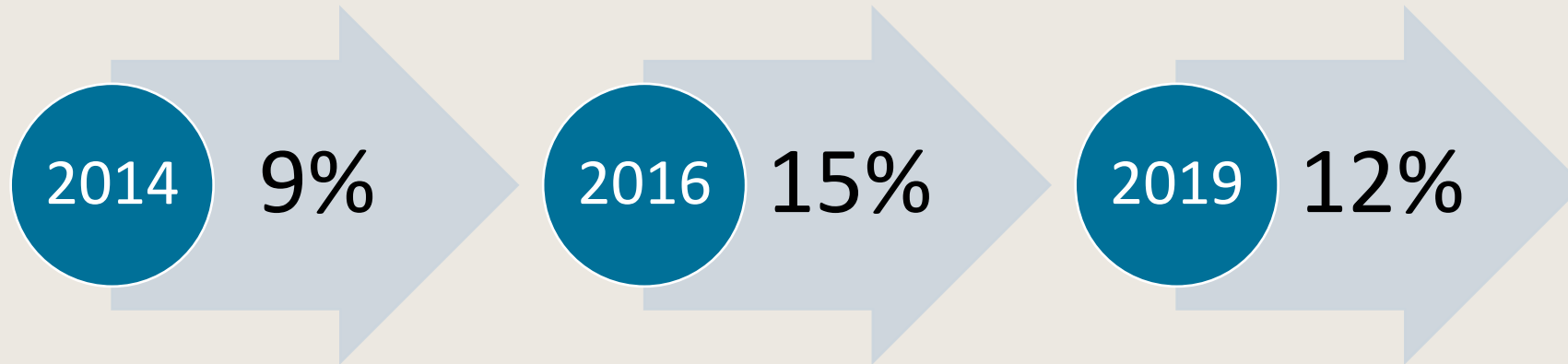
- Redan vid tre års ålder ses skillnader i tandhälsa. Då har de placerade barnen nästan tre gånger så mycket karies jämfört med jämnåriga barn
- När det gäller permanenta tänder ökar antalet tandutdragningar bland placerade barn kraftigt efter 15 års ålder
- Unga vuxna i åldern 20 till 29 år som varit placerade som barn har sämre tandhälsa och får fler tänder utdragna än andra vuxna i samma ålder

Blir barnen hälsoundersökta i samband med placering?

Drygt en tredjedel hade behov av vidare remittering eller insatser från sjukvården

Blir barnens tandhälsa undersökt i samband med placering?

Drygt 40 % hade behov av vidare remittering eller insatser från tandhälsovården

Tabell 7. Hälsoundersökningar av munhälsan i samband med placering

Andel ej ensamkommande barn och unga i som i samband med placeringen genomgått en hälsoundersökning av munhälsan 2019. Andelar i procent. Uppdelat på lagrum.

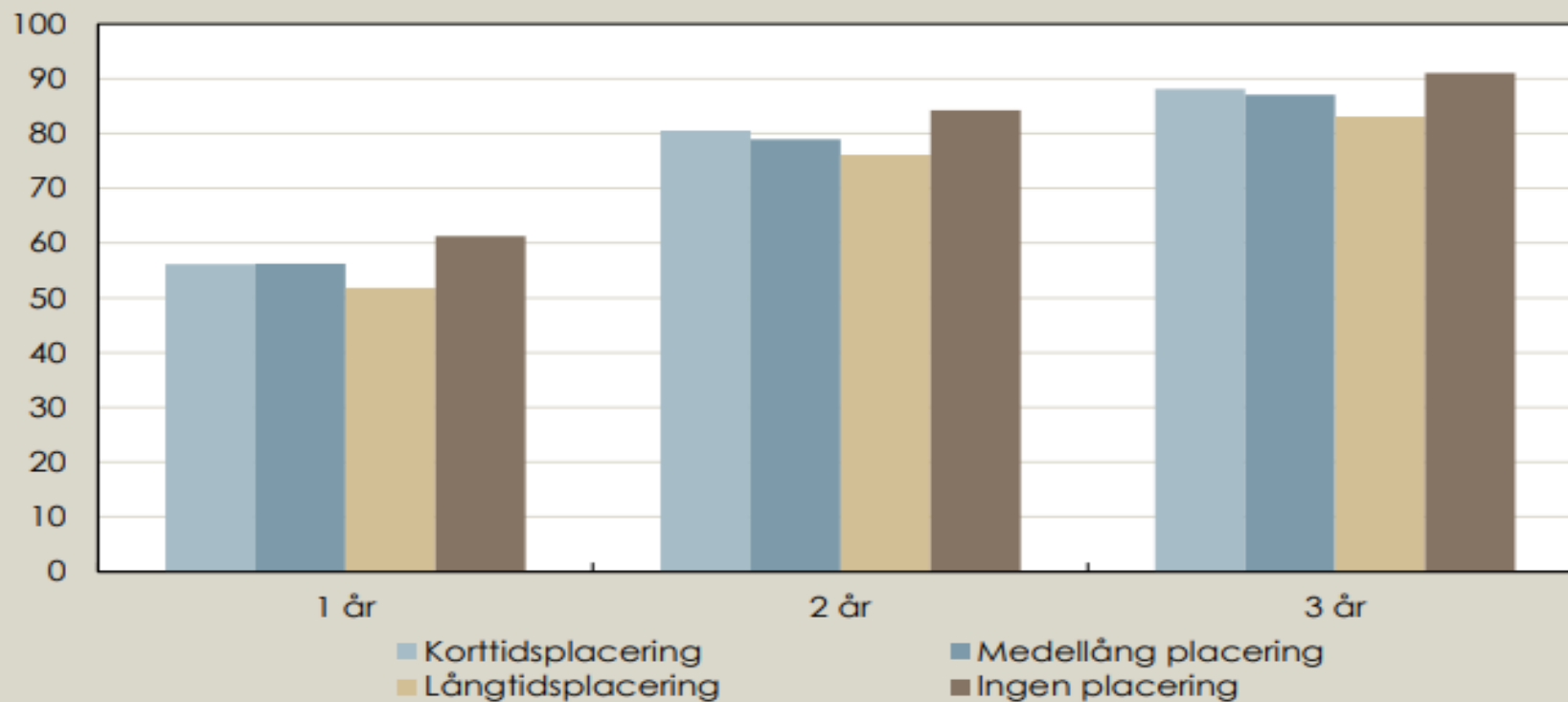
År	Totalt (%)	Enligt LVU (%)	Enligt SoL (%)
2019	13	17	10
2016	11	17	8

Källa: Nationell kartläggning om hälsoundersökningar av barn och unga inför placering. Stockholm: Sveriges kommuner och regioner (2017); SKR:s och Socialstyrelsens enkät till kommunerna

Figur 18. Andel 15–17-åringar som har gjort minst en basundersökning inom 1–3 år, efter placeringstid

Avser barn som varit placerade vid 15-17-årsåldern under perioden 2010-2015. Andel av barn som finns registrerade med basundersökning i SKaPa mellan år 2010–2018

Procent

Källa: Socialstyrelsens register över insatser för barn och unga, Svenskt kvalitetsregister för karies och parodontit

Vad beror det på att så få barn och unga hälsoundersöks?

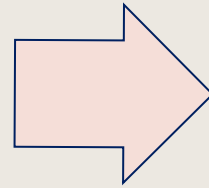
Några exempel:

- Okunskap om lagar och föreskrifter
- Okunskap om placerade barns hälsa och behov
- Osäkerhet kring de olika undersökningarna
- Bristande samverkan mellan huvudmän
- Bristande rutiner och resurser både inom både kommun och region
- Socialtjänsten "trycker inte på knappen för en begäran"

Vad ska socialnämnden göra vid placeringsutredning?

Ta reda på om en hälsoundersökning är gjord

Anmäla behov till regionen

- Bedöma om eventuellt genomförda undersökningar är likvärdiga med den hälsoundersökning som avses för placerade barn

- Ska ske *i nära anslutning till* placering
- Skickar begäran om hälsoundersökning enligt HSLF-FS 2019:19
- Ofta krävs separat kontakt med t ex tandhälsovården

Socialtjänstens utredning inför placering

Rutin för konsultation och utlåtande BBIC:s stödmaterial används för socialtjänstens konsultation respektive hälso- och sjukvårdens skriftliga utlåtanden:

- ▶ Konsultation med BVC och elevhälsan
- ▶ **Konsultation med tandvård**
- ▶ Konsultation med barnets pågående vårdkontakter
- ▶ Utlåtande från hälso- och sjukvården och från tandvården enligt utlåtande protokoll.

Om det redan finns ett skriftligt underlag hos sjukvårds-/tandvård, som motsvarar utlåtandet kan det användas i stället

Begreppet *obehövlig*

”Socialnämnden ska, om det inte är obehövligt, underrätta regionen...”

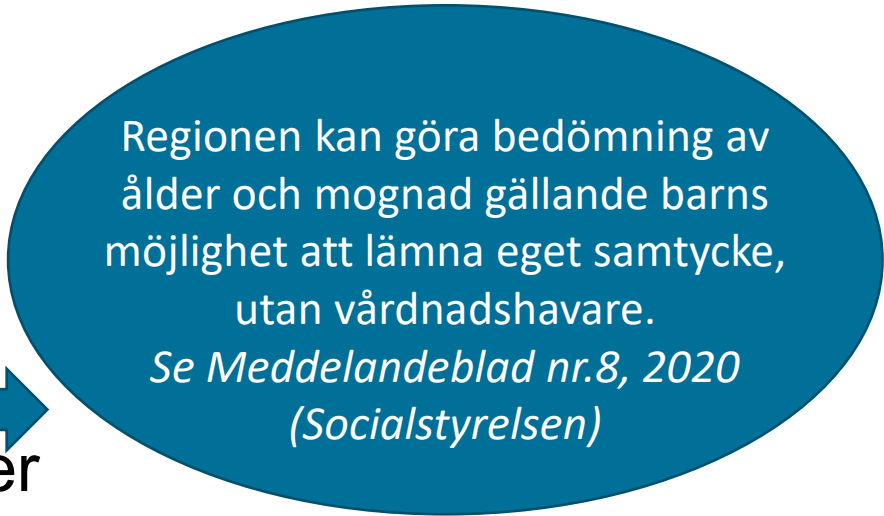
Kan t ex vara:

- om barnet genomgått en hälsoundersökning det senaste året
- om placeringen beräknas bli mycket kortvarig
- om hälsoundersökning för asylsökande gjorts med samma innehåll

Huvudregeln är att en hälsoundersökning *ska* ske och att det behövs medicinsk kunskap för att avgöra om en hälsoundersökning är obehövlig

Sekretess och samtycke

- Socialtjänsten behöver *inte* inhämta samtycke från barn eller vårdnadshavare för att *meddela* regionen behov av undersökning (10 kap. 28 § OSL)
- Regionen behöver dock samtycke för att *genomföra* undersökning. Det är regionens ansvar att inhämta det
- Vid LVU har socialnämnden större befogenheter

Regionen kan göra bedömning av ålder och mognad gällande barns möjlighet att lämna eget samtycke, utan vårdnadshavare.
Se Meddelandeblad nr.8, 2020 (Socialstyrelsen)

Hälsoundersökning Oral

- Allmänt hälsotillstånd, funktionsvariation, mediciner. Tandvårdsrädsla
- Egenskattad oral hälsa och levnadsvanor
- Fullständig oral hälsoundersökning. Relevanta delar kring barnets orala hälsa.

Hälsoundersökning Oral – sammanfattning

- Bedömning av risk för ohälsa i munnen
- Behov av tandvård akut och planerat tandvårdsbehov
- Tecken på generell våldsutsatthet
- Tecken på omsorgsbrist
- Behov av orosanmälan

Vad ska Regionen/ Tandvården göra vid en begäran från socialtjänsten om en Hälsoundersökning ORAL?

Ansvarar för att inhämta tidigare uppgifter från vårdgivare

Inhämtar nödvändiga samtycken från barn och/eller vårdnadshavare

Ansvarar för att erbjuda undersökningen *och* för att återkoppla resultatet till socialtjänsten i ett utlåtande

Hur hanterar tandvården en hänvisning från socialtjänsten?

- Folktandvården kallar in patienten enligt önskemål
- En tandläkare ansvarar för att en komplett undersökning av mun och tänder genomförs och fyller därefter i ett särskilt utlåtandedokument
- Utlåtandedokumentet är speciellt anpassat för situationens behov, och säkerställer att tandvården lämnar de uppgifter som socialtjänsten behöver i sitt framtida arbete
- Av utlåtandedokumentet framgår patientens munhälsa och fortsatta vårdbehov
- Folktandvården skickar utlåtandet till Socialtjänsten
- Om patienten har akuta tandvårdsbehov erbjuds en tid för behandling av dessa på den undersökande kliniken
- Om patienten har tandvårdsbehov av mindre akut karaktär framgår dessa i utlåtandedokumentet och socialtjänsten har då ansvar för att patienten kommer under behandling.
 - Vid förfrågan kan kliniken ofta bistå med detta

Tandvårdens erbjudande

Alla allmäntandvårdskliniker med vårdavtal
BoU/ Folktandvården/ Specialisttandvården
Pedodonti kan utföra hälsundersökning Oral?

Behandlande tandläkare fyller i ett
utlåtandedokument som är anpassat efter just
denna situation

Hälsundersökning oral finansieras av
regionen via statsbidraget

Vad krävs från socialtjänsten

En skriftlig begäran där ordet
”Hälsundersökning oral” används

Begäran bör innehålla:

- kontaktuppgifter som gäller för bokning av hälsundersökningen
- adress dit utlåtandet ska skickas
- Information om hur brådskande undersökningen är

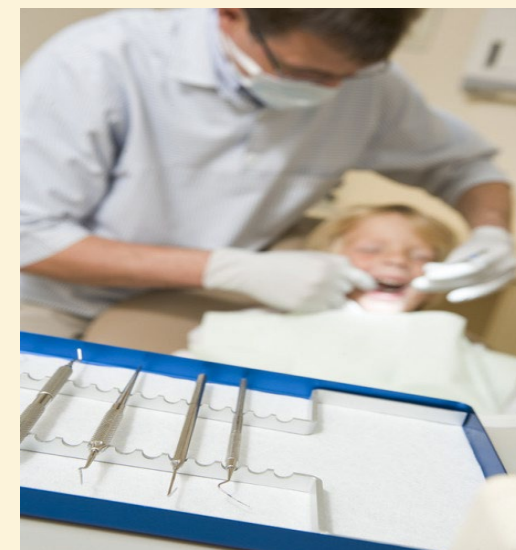
Sammanfattning och bedömning ska även innehålla (2)

- Sammanfattande beskrivning av patientens besökshistorik, tidigare återkommande sena återbud/ uteblivande till planerade vårdbesök? Byte av behandlare eller omlistning till annan vårdgivare, tidigare orosanmälan till Socialtjänsten/ förmåga till samarbete under besöket
- Bedömning av **misstanke** om patienten är/ har varit utsatt för våld/ annat övergrepp
- Bedömning av behov för **orosanmälan**
- Om barnet/den unge och/eller vårdnadshavarna **tackar nej till hälsoundersökningen** ska ansvarig socialsekreterare informeras enligt utlåtandebblanketten och meddelas att hälsoundersökningen inte kan genomföras

En olöst tandhälsoproblem

- Barn som placeras *i en annan region än där de är folkbokförda* har inte per automatik samma rätt till tandvård i den regionen de befinner sig
- Idag finns inte lagstöd för att utkräva betalningsansvar för annat än akut tandvård vid utomlänst tandvård. Problemet uppmärksammats bland annat inom Tandvårdsutredningen 2021

(När behovet får styra – ett tandvårdssystem för en mer jämlik tandhälsa
SOU 2021:8)

Hur hantera ett identifierat tandvårdsbehov?

Akut tandvårdsbehov:

- Tex värk/smärta, svullnad, infektion eller snar risk för dessa tillstånd
- Den undersökande kliniken erbjuder ny tid för akut tandvård
- Det akuta tandvårdsbehovet och eventuellt accepterande av erbjuden behandling framgår i det ifyllda utlåtandedokumentet
- Patientens hemmaregion faktureras för den akuta vården

Tandvårdsbehov mindre akut/ planerad vård:

- Socialtjänsten informeras via utlåtandedokumentet om behovet av tandvård och ansvarar för att tillse att patienten kommer under behandling (tex genom att kontakta kliniken som utförde hälsoundersökningen)

OBS

Barntandvården i Västra Götaland är konkurrensutsatt vilket innebär att barn och unga kan välja att få sin vård på en privat klinik istället för på Folktandvården.

Länk till webben SKR

- Tandvården är ej del av Rikshandboken/Riksavtalet
- Tandvård barn och unga i annan region | SKR

För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023 66)

FÖRSLAG

- 6 b § Regionen ska utöver det som anges i 6 § erbjuda god **tandvård åt barn och unga under 21 år som vistas inom regionen, som vårdas utanför det egna hemmet med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) om särskilda bestämmelser om vård av unga, och som omfattas av en annan regions ansvar för tandvård. Den region där barnet eller den unge är bosatt svarar för kostnaderna för tandvård.....**

.....

Placerade barn & unga | Storsthlm 1 april 2022

- Överenskommelsen om placerade barn och unga träder Samverkan med RegionStockholm, Överenskommelse

Om HälsoSAMS (Socialstyrelsen)

- Stöd för att underlätta samverkan mellan socialtjänsten, hälso-och sjukvården och tandvården för att stärka placerade barn och ungas förutsättningar att få tillgång till
 - en god fysisk, psykisk och oral hälsa,
- För Socialtjänsten, Hälso- och sjukvården och Tandvården
- Kan även användas av personal i styrnings och ledningsfunktioner inom socialtjänsten och regionen som stöd vid framtagande av processer och rutiner.

A photograph of three children in a kitchen-like setting. One child in the foreground is leaning over a table, another is in the middle ground looking to the side, and a third is in the background. Two blue speech bubbles are overlaid on the image, containing text in Swedish. The background shows shelves with various bottles and a table with a plate of sandwiches and some colorful items.

Har ni några frågor eller
reflektioner utifrån det vi
har gått igenom?

Vad tror ni det beror på att
resultaten inte är bättre?

Summering huvudbudskap

- Samordna insatserna
- Hälsan samvarierar
- God och jämlik vård
- Barnens bästa

Gunnar Henning
gunnar.henning@vgregion.se
070-575 1496

FOLKTANDVÅRDEN

